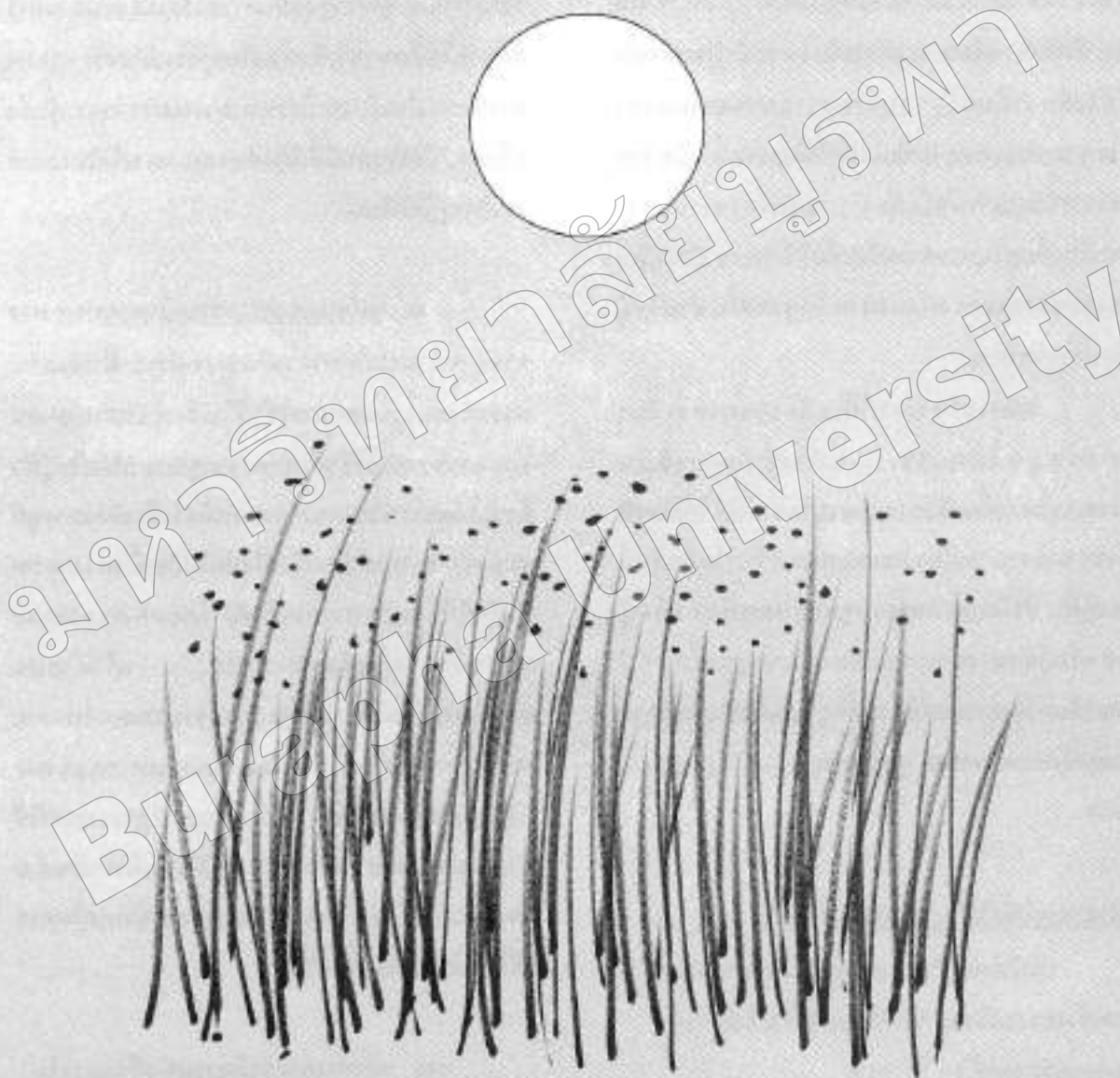
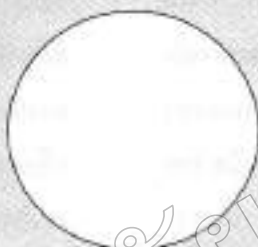

การเขียนอ้างอิงสำหรับผลงานวิชาการ

ไพพรรณ อินทนิล *

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ หัวหน้าภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยบูรพา

นับเป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่งสำหรับนักวิชาการ อาจารย์ นักวิจัย นักการศึกษา ที่จะต้องผลิตผลงานวิชาการ เช่น ตำรา งานวิจัย คู่มือ เอกสารประกอบการสอน หรือเอกสารคำสอน อยู่สม่ำเสมอ ซึ่งผลงานเหล่านี้เป็นงานที่มีแบบแผน ต้องการความประณีตในการเขียน การเรียบเรียง และจัดเป็นอย่างยิ่งที่ต้องศึกษาค้นคว้า รวบรวมสารสนเทศจากแหล่งต่าง ๆ มาประกอบการเขียนเพื่อให้ผลงานนั้นเป็นงานวิชาการที่มีคุณค่า น่าเชื่อถือ มีความถูกต้องทางวิชาการ และเป็นพื้นฐานทางความคิดเพื่อให้เกิดแนวคิดที่เป็นผลงานของตนเอง หรือผลงานขั้นสูงต่อไป สำหรับผู้เขียนงานวิชาการ

ผลงานวิชาการที่จะต้องบอกแหล่งที่มาของข้อมูล โดยการเขียนอ้างอิง และเขียนบรรณานุกรมเพื่อเป็นการแสดงความกตัญญู ให้เกียรติเจ้าของผลงาน ยกย่อง และแสดงการรับรู้ในสิทธิของผู้อื่น จึงมีกฎหมายควบคุมอยู่ และเพื่อช่วยให้ผู้อ่านหรือผู้ศึกษาทราบแหล่งที่มาของข้อมูล เพื่อนำไปศึกษาค้นคว้า ตรวจสอบหาหลักฐานต่อไป (กรณีการขอล้ำพิมพ์ และดัดวีวรรณ สุวรรณรัฐ, ๒๕๔๑ : ๑๕๗ - ๑๕๘)

หลักเกณฑ์ทั่วไปในการเขียนอ้างอิง

เพื่อให้ท่านที่ต้องการทราบแนวทางในการเขียนอ้างอิงงานวิชาการให้ชัดเจนยิ่งขึ้น จึงใคร่ขอเสนอหลักเกณฑ์ทั่ว ๆ ไป ดังนี้

๑. ศึกษารูปแบบการเขียนอ้างอิงและบรรณานุกรม ให้เข้าใจและตัดสินใจเลือกรูปแบบที่ท่านพึงพอใจ ในกรณีที่ไม่มีระเบียบหรือข้อกำหนดตายตัวว่าจะต้องใช้แบบใดแบบหนึ่ง โดยปกติแล้วผู้เขียนงานวิชาการมักจะคุ้นกับรูปแบบการอ้างอิงของสถาบันการศึกษาที่ได้ศึกษามา ซึ่งส่วนใหญ่จะคล้ายกัน จะแตกต่างกันบ้างในเรื่องเครื่องหมาย แทรกวางรายการผู้แต่ง หรือการใช้คำในกรณีที่มีผู้แต่งหลายคน หรือในกรณีที่ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์

๒. รูปแบบควรมีความเป็นเอกภาพ บางครั้งท่านอาจจะศึกษาจากเอกสาร ตำรา เป็นจำนวนมาก และแต่ละเล่มอาจจะใช้วิธีการอ้างอิงไม่เหมือนกัน ท่านอาจจะเลือกใช้รูปแบบหนึ่งรูปแบบโดยไม่รู้ตัว จึงทำให้ผลงานวิชาการของท่านมีการอ้างอิงหลายรูปแบบ เช่น บางบทใช้การอ้างอิงไปกับเนื้อหา บางบทอ้างอิงไว้ท้ายบท บางบทอ้างอิงไว้ตอนล่างของแต่ละหน้า หรืออาจอ้างอิงรูปแบบเดียวกัน เช่น ไว้ท้ายบท แต่รูปแบบไม่แน่นอน เช่น ชาวต่างประเทศ บางรายการมีการลงทั้งชื่อและนามสกุล บางรายการลงเฉพาะนามสกุล หรือลงทั้งชื่อและนามสกุล แต่บางรายการใช้นามสกุลขึ้นต้น บางรายการใช้ชื่อขึ้นต้น เป็นต้น ลักษณะเช่นนี้จะทำให้ท่านสับสน และยุ่งยากในการแก้ไข จึงเป็นข้อควรระวัง

๓. การอ้างอิงควรมีความคงเส้นคงวา ใน

กรณีที่เป็นรายการเดิมที่เคยอ้างมาแล้วและนำมาใช้อีก หนึ่งข้อเดิมเดียวกัน ผู้แต่งคนเดียวกัน ครั้งที่พิมพ์เดียวกัน แต่พออ้างหลาย ๆ ครั้ง ปีที่พิมพ์ก็แตกต่างกัน หรือผู้แต่งคนเดียวกัน นามสกุลเดียวกัน กัณฑ์แตกต่างกัน ในกรณีนี้อาจเป็นเพราะลืมหรือพิมพ์ผิด เมื่อท่านจัดพิมพ์ผลงานทางวิชาการเสร็จเรียบร้อยแล้ว อย่าลืมตรวจสอบกรณีนี้อีกครั้งหนึ่ง

๔. การอ้างอิง เอกสารที่ตีพิมพ์ ทั่ว
พยายามอ้างอิงจากเอกสารเล่มนั้นโดยตรง บางครั้ง
การอ้างตามผู้อื่นอ้างไว้อาจจะสะกดชื่อผู้แต่งผิด ปีที่
พิมพ์ผิด โดยท่านไม่ทราบ ดังนั้น การอ้างอิงจาก
แหล่งรองควรใช้ในการกรณีที่ไม่สามารถหาเอกสารนั้น ๆ
ได้จริงๆ

๕. การอ้างอิงที่ปรากฏในเนื้อหาทั้งหมด

จะต้องนำไปลงในบรรณานุกรมให้ครบถ้วนทุกราย
การ จะขาดแม้เพียงรายการเดียวไม่ได้ ท่านควรจะ
ตรวจสอบรายการที่อ้างอิงในเนื้อหาทั้งบรรณานุกรม
อย่างรอบคอบทีละรายการ อย่าคิดเข้าข้างตัวเองว่าดูดี
แล้ว

รูปแบบการอ้างอิง

การอ้างอิงในที่นี้หมายถึงเฉพาะการอ้างอิง
ในเนื้อหาไม่รวมถึงบรรณานุกรมโดยทั่ว ๆ ไป รูปแบบ
ที่เป็นที่นิยมมี ๓ รูปแบบด้วยกัน ได้แก่

๑. การอ้างอิงแบบแทรกไปในเนื้อหา
(citation in text) หรือการอ้างอิงแบบนาม-ปี
หรือ แบบวงเล็บ แบบนี้จะเป็นการเขียนไปอ้างอิง
ปนกันไปกันเนื้อหา ไม่แยกส่วนเนื้อหากับการอ้างอิง
ออกจากกัน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

กล้วยไม้

กล้วยไม้เป็นพืชใบเลี้ยงเดี่ยวที่มีความสำคัญที่ปลูกในประเทศไทยเพราะสามารถตัดดอกและทำรายได้ให้กับประเทศ
ปีละหลายร้อยล้านบาท และมีแนวโน้มว่าจะมีการส่งออกเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ซึ่งมากกว่าไม้ตัดดอกชนิดอื่น (กรรจิต ธรรมศิริ,
๒๕๔๑ : ๑) กล้วยไม้ที่ปลูกได้แก่กล้วยไม้สายพันธุ์ต่าง ๆ มากมาย ซึ่งกล้วยไม้สายพันธุ์ส่วนใหญ่คือสกุลหวายสกุลแวนดา สกุล
คาทมาเรซา สกุลออนเทียต สกุลออนเซียต สกุลแวนดา สกุลมอติลลา สกุลแคทริยา และสกุลซิมิเดียม (ดูไว จิรมงคลการ,
๒๕๔๑ : ๔๐-๔๑) กล้วยไม้สามารถออกดอกได้ตลอดปี และจะออกดอกมากในช่วงฤดูฝน มีอายุได้ ๓ - ๕ ปี จึงมีการเปลี่ยน
ต้นใหม่ (จิรพงศ์ หวดบุศดา, ๒๕๔๔ : ๘)

กล้วยไม้จะพบมากในเขตร้อน และมักเป็นกล้วยไม้อากาศ ส่วนกล้วยไม้ในเขตอบอุ่นมักเป็นกล้วยไม้ดิน (ระพี
ธาศกริก, ๒๕๓๕ : ๒) โครงสร้างดอกกล้วยไม้เกือบทุกชนิด ประกอบด้วยกลีบชั้นนอก 3 กลีบ กลีบชั้นใน 3 กลีบ (Baker,
1996 : 87)

สายชล เกตุษา (๒๕๓๑) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเจริญเติบโตของกล้วยไม้ได้ดังนี้ ๑. แสงแดด ๒. อุณหภูมิ
๓. ความชื้น ๔. อาหาร ๕. การเคลื่อนที่ของอากาศ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สตาร์อสต้า (Starosta, 1998)

๑.๑ ข้อกำหนดในการเขียนอ้างอิง

แบบแทรกไปในเนื้อหา

๑.๑.๑ รูปแบบการอ้างอิง (citation format) สารานุกรมทุกประเภททั้งสิ่งพิมพ์ ชื่อ ใดทัศนวัตถุ ตลอดจนการสัมภาษณ์ ใช้รูปแบบเดียวกันทั้งหมดคือ (ผู้แต่ง./ปี : เลขหน้า)* สารานุกรมประเภทใดไม่มีเลขหน้าให้ใช้ดังนี้ (ผู้แต่ง./ปี) เช่น การสัมภาษณ์ ไม่ต้องลงรายการเลขหน้าเพราะไม่มีเลขหน้า

๑.๑.๒ การลงรายการผู้แต่ง

๑.๑.๒.๑ ผู้แต่งชาวไทย

ลงทั้งชื่อและนามสกุล หากมีฐานันดรศักดิ์ บรรดาศักดิ์ยศ คำว่าขอ ทหาร และสมณศักดิ์ ให้ระบุไว้หน้าหน้าชื่อ เช่น

(น.ว. ๒. ชนิดกร สวัสดิวัฒน์. ๒๕๕๕ : ๓๐)

(เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี. ๒๕๓๕ : ๕๖)

(ร.ศ.๑. ปุระชัย เปี่ยมสมบูรณ์. ๒๕๑๕)

(พระธรรมปิฎก. ๒๕๔๔ : ๔๖)

๑.๑.๒.๒ ผู้แต่งชาวต่างประเทศ

ให้ระบุเฉพาะนามสกุลเท่านั้น เช่น

George W. Bush

ลงว่า (Bush. 2001 : 48)

John F. Kennedy

ลงว่า (Kennedy. 1953 : 75)

๑.๑.๒.๓ ในกรณีที่มีผู้

แต่งมากกว่า ๑ คน ให้เขียนดังนี้

- ผู้แต่ง ๒ คน

ใช้คำว่า และ ชาวชาวต่างประเทศ ใช้คำว่า and กันระหว่างชื่อผู้แต่ง ดังตัวอย่าง

เดวี พงศ์พิศ และวิจิต นันทสุวรรณ.
Bush and Clinton.

- ผู้แต่ง ๓ คน

ใช้เครื่องหมายจุลภาค (,) หลังชื่อผู้แต่งคนแรก ส่วนชื่อผู้แต่งคนที่ ๒ ใช้คำว่า และ หรือ and ดังตัวอย่าง

เดวี พงศ์พิศ, วิจิต นันทสุวรรณ และอัมมวดี แรกพินิจ.
Bush, Clinton and Howell.

* เครื่องหมาย / ที่ปรากฏในรูปแบบการอ้างอิงต่าง ๆ ตลอดจนบทความนี้ เป็นการระบุจำนวนการเว้นวรรค

- ผู้แต่ง ๔ คนขึ้นไป ลง
ชื่อผู้แต่งเฉพาะคนแรกและตามด้วยคำว่า คนอื่น ๆ
สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศใช้คำว่า and others
หรือ et al. อย่างใดอย่างหนึ่ง ดังตัวอย่าง

เลวี พงศ์พิศ และคนอื่น ๆ.
Bush and others
Bush et al.

๑.๑.๓ ผู้เรียบเรียงสามารถเลือกวิธี
การนำชื่อผู้แต่งไประบุในเนื้อหา และในวงเล็บไม่ต้อง
เขียนชื่อผู้แต่งซ้ำอีก ระบุเพียงปีและหน้า หรือปีเพียง
อย่างเดียว ยกเว้นชื่อชาวต่างประเทศต้องกำกับชื่อ
ภาษาต่างประเทศไว้ในวงเล็บด้วย

สมานฤ แก้วมา (๒๕๓๑)
สตาร์โรสตา (Starosta, 1998)

๑.๑.๔ ในกรณีที่ได้เคยอ้างอิงมาแล้ว
และต้องการจะอ้างอิงซ้ำ จะต้องระบุทุกรายการให้
ครบถ้วนตามปกติไม่มีการยกเว้นรายการใด ๆ เพราะ
ไม่จำเป็นต้องใช้รูปแบบการอ้างอิงซ้ำ เนื่องจากอ้างอิง
แบบมีรายการมีน้อยอยู่แล้ว

๑.๑.๕ ในกรณีที่ไม่มีชื่อผู้แต่ง ให้นำ
ชื่อเรื่องมาแทนรายการผู้แต่ง เช่น

(ศรุตหาญปือ, ๒๕๔๕ : ๒๐)
(ความฉับของหม้อ, ๒๕๔๕ : ๑๕)

๑.๑.๖ วิธีการเขียนอ้างอิงจากแหล่ง
รอง ในกรณีที่ท่านไม่ได้พบหนังสือเล่มนี้โดยตรง แต่
ได้อ่านจากหนังสืออีกเล่มหนึ่ง ซึ่งอ้างอิงถึง ท่านไม่
สะดวกในการจะหามาอ่านจากตัวเล่มจริง แต่ท่าน
ต้องการจะอ้างอิง มีวิธีการเขียนได้ ๒ วิธี ดังนี้

๑.๑.๖.๑ อ้างจากเล่มที่ท่านได้
พบไปยังเล่มที่ท่านไม่พบ โดยใช้ข้อความว่า อ้างอิง
จาก ดังตัวอย่าง

นักวิจัยจะต้องให้ความสำคัญในเรื่องหลัก
ของการอ้างอิงอย่างถูกต้องเป็นระบบ
(ไพพรรณ อินทนิล, ๒๕๔๕ : ๒๕๕ ; อ้าง
อิงจาก บัณฑิตวิทยาสัย มหาวิทยาลัยมหิดล,
๒๕๔๑ : ๑๑๐)

๑.๑.๖.๒ อ้างจากเล่มที่ท่าน
ไม่ได้พบไปยังเล่มที่ท่านได้พบ โดยใช้ข้อความ
อ้างอิงใน ดังตัวอย่าง

นักวิจัยจะต้องให้ความสำคัญในเรื่องหลัก
ของการอ้างอิงอย่างถูกต้องเป็นระบบ
(บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล,
๒๕๔๔ : ๑๑๐ อ้างถึงใน ไพพรรณ อินทนิล,
๒๕๔๓ : ๒๕๔๕)

๑.๒ จุดอ่อนของการอ้างอิงแบบ แทรกไปในเนื้อหา

๑.๒.๑ ผู้อ่านที่ไม่คุ้นเคยกับการ
อ้างอิงแบบนี้มักไม่ชอบ เพราะทำให้การอ่านเนื้อหา
สาระสะดุดไม่ต่อเนื่อง

๑.๒.๒ มีแหล่งที่มาเดียวกันแต่
หนังสือหลายเล่มในปีเดียวกัน และทำนํามาอ้างอิง
หลายเล่มเช่นเดียวกันในผลงานวิชาการของท่าน ผู้ที่
มาอ่านงานวิชาการของท่านจะไม่ทราบเลยว่าท่าน
กำลังอ้างอิงเล่มใดอยู่ และอาจจะเกิดความปั่นป่วนเดียวกัน
เช่น

(เนตรปรีชา ชุมไชโย, ๒๕๔๕ : ๑๗)

มาจากหนังสือ *เรียนภาษา
อังกฤษกันเข้าไป* มนต์คุณได้บันทึกที่

(เนตรปรีชา ชุมไชโย, ๒๕๔๕ : ๗๐)

มาจากหนังสือ *ฝึกภาษาอังกฤษ
กันอย่างไร* ทำไมไม่สนใจเรื่องสักที่

๑.๒.๓ การลงชื่อชาวต่างประเทศ

อาจมีปัญหาเช่นเดียวกับข้อ ๑.๒.๒ ได้ ในกรณีที่ผู้แต่ง
นามสกุลเดียวกัน เช่นเดียวกับภรรยา ลูกกับหลาน พ่อ
กับลูก แต่งหนังสือปีเดียวกันและทำนํามาอ้างอิงทั้ง
๒ คน เช่น

สมมุติว่าประธานาธิบดีคลินตัน แต่ง

หนังสือชี้แจงต่อชนชั้นในปี พ.ศ. ๒๐๐๑ และนางอิล
ดารี คลินตัน ก็แต่งหนังสืออีกเล่มหนึ่งในปีเดียวกัน
หากท่านนำมาอ้างอิงทั้ง ๒ เล่ม การลงรายการก็จะเป็
(Clinton, 2001) เหมือนกัน ทำให้ผู้อ่านไม่สามารถ
ทราบได้ว่า มี ๒ เล่ม หรือถ้าทราบก็ไม่ทราบว่าคนที่
อ้างตอนไหนเป็นของประธานาธิบดี ตอนไหนเป็น
ของนางอิลดารี

๑.๓ วิธีแก้ไข

๑.๓.๑ ให้ใช้ตัวอักษร ก. ข. ... ลง
กำกับหลังปี พ.ศ. สำหรับการอ้างอิงจากเอกสารภาษา
ไทย โดยเรียงตามลำดับการอ้างและย้ายย้อนกลับมามาอ้าง
เล่มเดิม ใช้ตัวอักษรตามที่เคยกำกับไว้เดิม เช่น

การทะเลาะวิวาทในปณิกฉบับนี้ได้รับ

ความนิยมมากทั้งปลาชวยงาม และปลาชวยงาม
(กรมประมง, ๒๕๔๑ก : ๒๐) สำหรับปลาชวยงาม
ที่ควรเลี้ยงได้แก่ปลาปู ปลาจีน (กรมประมง,
๒๕๔๑ข : ๑)

วิธีการเลี้ยงปลาจีน (กรมประมง, ๒๕๔๑
ก : ๒๕) ...

๑.๓.๒ ให้ใช้ตัวอักษร a, b ... ง

กำกับหลังปี ค.ศ. สำหรับการอ้างอิงจากเอกสารภาษาอังกฤษ เช่น

การนำเสนอศักยภาพของสมองมาพัฒนา โดย
การทำแผนที่ความคิด (mind mapping)
จะช่วยให้มีความจำดีขึ้น (Buzan, 1998a :
42) แผนที่ความคิดจะช่วยให้ท่านรู้จักวาง
แผน เลือก รู้ว่าจะไปทางไหน รวบรวมข้อมูล
คิด แก้ปัญหา มีประสิทธิภาพ และสนุกใน
การทำงาน (Buzan, 1998b : 75)

จากประสบการณ์ในมหาวิทยาลัย
เราจะพบว่าบางครั้งนักศึกษาที่เก่ง รู้เรื่อง
มาก กลับทำอะไรไม่ได้บ้าง และคนที่รู้เรื่อง
น้อยกว่าคนอื่น แต่ก็จับตอบได้ดีกว่าคนอื่นที่รู้
มากกว่า สาเหตุหนึ่งเพราะความแตกต่างนี้ก็คือ
การใช้ศักยภาพอันมหาศาลของสมองวัยรุ่น
ของเรายังไม่ถูกหรือฝึกวิธีกันเอง (Buzan,
1998a : ก้านา)

๒. การอ้างอิงแบบเชิงอรรถ

(footnote citation) วิธีการอ้างอิงแบบนี้เป็นการอ้างอิงโดยแยกส่วนเนื้อหาจากการอ้างอิงออกจากกัน แยกอยู่ภายในหน้าเดียวกัน โดยให้การอ้างอิงอยู่ส่วนล่างของหน้ากระดาษ มีเส้นขีดขึ้นขวางประมาณ ๑/๓ ของหน้ากระดาษ เนื้อหาส่วนที่ต้องการอ้างอิงให้ลงรายละเอียดกำกับ เรียงลำดับตามลำดับการอ้าง เมื่อขึ้นหน้าใหม่ให้เริ่มต้นนับใหม่ สำหรับการลงรายการชื่อผู้แต่งที่มีฐานันดรศักดิ์ บรรดาศักดิ์ ออ ต้ารวจ ทหาร และสมณศักดิ์ ให้ระบุไปหน้าชื่อเช่นเดียวกับการอ้างอิงแบบบรรณานุกรม สำหรับชื่อผู้แต่งชาวต่างประเทศให้ขึ้นต้นด้วยชื่อ ตามด้วยนามสกุล

ตัวอย่างการอ้างอิงแบบเชิงอรรถอยู่ที่หน้า

๑๖๒

กล้วยไม้

กล้วยไม้เป็นพืชใบเลี้ยงเดี่ยวที่มีความสำคัญที่สุดในประเทศไทยเพราะสามารถตัดดอกและทำรายได้ให้กับประเทศปีละหลายร้อยล้านบาท และมีแนวโน้มว่าจะมีการส่งออกเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ซึ่งมากกว่าไม้ตัดดอกชนิดอื่น* กล้วยไม้ตัดดอกที่ปลูกเป็นการค้ามีหลายสกุล หลายชนิดและหลายพันธุ์ ส่วนใหญ่คือสกุลหวาย สกุลแวนดา สกุลเอื้องหวาย สกุลแวนดา สกุลออนเซีย สกุลแวนดา สกุลมอคดา สกุลแคทลียา และสกุลซิมบิเดียม* กล้วยไม้สามารถออกดอกให้ดอกปี ละจะออกดอกมากในช่วงฤดูฝน มีอายุได้ ๓ - ๕ ปี จึงมีการเปลี่ยนต้นใหม่

กล้วยไม้จะพบมากในเขตร้อน และมักเป็นกล้วยไม้กลางแจ้ง ส่วนกล้วยไม้ในเขตอบอุ่นมักเป็นกล้วยไม้ดิน* โครงสร้างดอกกล้วยไม้เกือบทุกชนิด ประกอบด้วยกลีบ จันทน์อก ๓ กลีบ กลีบชั้นใน 3 กลีบ

สายชด เกตุมา* ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเจริญเติบโตของกล้วยไม้ได้ดังนี้ ๑. แสงแดด ๒. อุณหภูมิ ๓. ความชื้น ๔. อาหาร ๕. การเคลื่อนที่ของอากาศ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของพอลส์ สตาร์ รอสส์* "

* ศวรัช ธรรมศิริ, เทคโนโลยีการปลูกกล้วยไม้, ๒๕๔๑, หน้า ๑.

* ตรี จิรมงคลการ, กล้วยไม้รองเท้านารี, ๒๕๔๑, หน้า ๔๐.

* วชิรพงศ์ หวดบุตตา, กล้วยไม้ไทย: ดุจดวงประดับถิ่น, ๒๕๔๓, หน้า ๖.

* รัชต์ สาคริก, กล้วยไม้รองเท้านารี: วิถีปลูกเลี้ยงและปัญหาการปลูกกล้วยไม้, ๒๕๓๕, หน้า ๒.

* Pamela J. Baker, *Biology Texts: an Issues Approach*, 1996, p. 87.

* สายชด เกตุมา, เทคโนโลยีการเก็บเกี่ยวของกล้วยไม้, ๒๕๓๑, หน้า ๑ - ๑๒๐.

* Paul Starosta, *Orchids*, 1998, pp. 1 - 150.

๒.๑ ข้อกำหนดการอ้างอิงแบบ เชิงบรรณ

๒.๑.๑ รูปแบบโดยทั่วไปของ
เอกสาร สิ่งพิมพ์ หนังสือ ตำรา งานวิจัย มี ๕ ส่วน

ได้แก่ ๑. เลขกำกับเชิงบรรณ ๒. ชื่อผู้แต่ง ๓. ชื่อ
เรื่อง ๔. ปีที่พิมพ์ ๕. เลขหน้าที่ต้องการจะอ้าง ใน
ส่วนที่ ๒ - ๕ มีเครื่องหมายหักปาก (full stop หรือ
period) กันทุกรายการ

๒.๑.๒ การอ้างอิงบทความ

วารสารแบบเชิงอรรถ ใช้รูปแบบเดียวกับ
บรรณานุกรม ดังนี้

รูปแบบ

*ผู้แต่ง./“ชื่อบทความ”/ชื่อวารสาร./ปีที่(ฉบับที่)/:
หน้า/วาระที่ออก.

ตัวอย่าง

*นันทโชติ มหาพันธ์. “การลักขโมย” วารสาร
กฎหมายศาสตร์. ๖(๕) : ๕๗ - ๖๐๖ ; พฤศจิกายน
๒๕๕๐ - พฤษภาคม ๒๕๕๑.

ตัวเลขที่เกี่ยวข้องทั้งหมดเฉพาะตัวอย่างเท่านั้น
ไม่ต้องลงคำอธิบายหน้า

ในกรณีที่วารสารนั้นจะระบุไว้ เลขฉบับที่
โดยไม่ต้องใส่ส่วนอื่น เช่น ฉบับที่ ๕ หน้า ๓๒ - ๓๕ ลง
ว่า ๕ : ๓๒ - ๓๕ ;

๒.๑.๓ การอ้างอิงบทความหนังสือ

พิมพ์แบบเชิงอรรถ

รูปแบบ

*ผู้แต่ง./“ชื่อบทความ”/ชื่อหนังสือพิมพ์./วันที่
เดือน ปีที่ออก/หน้าที่อ้าง.

ตัวอย่าง

*เรณู เข็มมาล. “ประมวลคนตรีไทย จึงด้วยพระ
ราชทาน” อีกทางเลือกสำหรับเอกลักษณ์ มรดกไทย”
เดลินิวส์. วันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๒. หน้า ๓๓.

๒.๑.๔ การอ้างอิงการสัมภาษณ์

แบบเชิงอรรถ มีรูปแบบดังนี้

รูปแบบ

*ชื่อ - นามสกุลผู้ให้สัมภาษณ์./ตำแหน่ง(ถ้ามี)./
วันสัมภาษณ์.

ตัวอย่าง

*ประวัติ มุตตามระ. เจ้าของกิจการต่อเรือประมง.
สัมภาษณ์ ๑๐ เมษายน ๒๕๕๕.

๒.๒ ข้อกำหนดการอ้างอิงซ้ำ
การอ้างอิงแบบเชิงอรรถนี้มีรูปแบบสำหรับการอ้างอิง
ซ้ำในกรณีที่ท่านเคยอ้างมาแล้ว และท่านเรียบเรียงไว้
ในหน้าเดียวกัน มี ๓ วิธี ดังนี้

วิธีที่ ๑

แหล่งเดิม = ibid. (มาจากคำเต็มภาษาละติน
ว่า ibidem) ใช้ในกรณีที่อ้างอิงซ้ำติดกัน ไม่มีเชิงอรรถ
อื่นคัน

วิธีที่ ๒

เล่มเดิม = op.cit. (มาจากคำเต็มภาษาละติน ว่า opere citato) ใช้ในกรณีที่อ้างอิงซ้ำไม่ติดกัน โดยมีเชิงอรรถอื่นกำกับ และไม่ได้อ้างหน้าเดิม

วิธีที่ ๓

หน้าเดิม = loc.cit. (มาจากคำเต็มภาษาละตินว่า loco citato) ใช้ในกรณีที่อ้างอิงซ้ำไม่ติดกัน มีเชิงอรรถอื่นกำกับ และอ้างหน้าเดิม

ตัวอย่าง

ผลกระทบของจักรวรรดินิยมในจีนและญี่ปุ่น

ถึงแม้จีนและญี่ปุ่นไม่ได้ตกเป็นอาณานิคมของราชสำนักอย่างตะวันตกเหมือนอินเดีย แต่จีนและญี่ปุ่นก็ได้รับผลกระทบจากจักรวรรดินิยมที่เข้ามาในเอเชีย ทั้งจีนและญี่ปุ่นมีความจำเป็นต้องปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ที่จักรวรรดินิยมกำลังเผยแพร่ มีการเปลี่ยนแปลงหลายด้านด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็นทางด้านทหาร ปกครอง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม แต่การเปลี่ยนแปลงของจีนและญี่ปุ่น มีลักษณะที่แตกต่างกันไป ขึ้นกับปฏิกิริยาโต้ตอบและทัศนคติของประชาชนและผู้นำของแต่ละประเทศ*

๑. การคุกคามของชาติตะวันตกในจีน

ชาวโปรตุเกสเคยเข้ามาติดต่อกับจีนเป็นครั้งแรกใน ค.ศ. ๑๕๑๓ ซึ่งเป็นสมัยราชวงศ์หมิง* พ่อค้าโปรตุเกสตั้งสถานีการค้าที่เมืองมาเก๊าและเมืองเซ่เหมิง หลังจากนั้น มีชาวโปรตุเกสเข้ามาติดต่อกับจีน ส่วนอังกฤษเข้ามาค้าขายด้วยใน ค.ศ. ๑๖๓๗ ที่เมืองกวางตุ้ง* พวกโปรตุเกสได้นำศาสนาคริสต์นิกายเยซูอิตเข้ามาเผยแพร่อีกในจีน พวกมิชชันนารีเริ่มมีบทบาทในการเผยแพร่วิทยาการสมัยใหม่

เมื่อราชวงศ์หมิงเสื่อมอำนาจ พวกแมนจูซึ่งเป็นพวกเหว่ร่อนจากแมนจูเรียเข้ารุกรานปักกิ่ง และตั้งราชวงศ์ฉินมณฑู (ค.ศ. ๑๖๔๔ - ๑๙๑๑) ขึ้นปกครองจีน* พวกแมนจูมีความแตกต่างจากจีนเกือบทุกด้าน แต่สามารถปกครองจีนได้เป็นเวลานานเนื่องจากพวกแมนจูยอมรับอารยธรรมของจีน เข้าควบคุมการทหารเองโดยให้พวกแมนจูเท่านั้นที่คุมอำนาจทางการเมือง ส่วนการปกครองฝ่ายพลเรือนให้ทั้งพวกแมนจูและพวกจีน การปกครองของราชวงศ์ฉินมณฑูทำให้จีนมีความสงบและรุ่งเรือง

*มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช. เอกสารการสอนชุดวิชามนุษยศาสตร์และวัฒนธรรม. ๒๕๔๐. หน้า ๑๒๗.

*เกษรี สุมิตร. ประวัติศาสตร์อารยธรรมจีน. ๒๕๒๗. หน้า ๑๖๔.

*แหล่งเดิม.

*มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช. หน้าเดิม.

*เกษรี สุมิตร. เล่มเดิม. หน้า ๑๖๖.

จุดอ่อนของการอ้างอิงแบบนี้ คือ ในกรณีที่อ้างอิงจากหนังสือที่แต่งโดย ผู้แต่งคนเดียวกัน ตลอดเล่ม ไม่ว่าจะพิมพ์ปีไหนก็ตาม หากจะนำมาอ้างอิงซ้ำแบบเล่มเดิมและหน้าเดิม จะไม่ทราบว่าหมายถึงเล่มไหน ตัวอย่างเช่น

*กรมศิลปากร. โรงละครป๊อปปูล่า. ๒๕๔๐. หน้า ๑๐.
 *กรมศิลปากร. โรงละครแห่งชาติ. ๒๕๔๒. หน้า ๕๒.
 *มนตรี ตราโมท. เพลงโหมโรงวันออกจันทร์. ๒๕๒๕. หน้า ๑.
 *กรมศิลปากร. คำอธิบายชุดการแสดง. ๒๕๔๔. หน้า ๓๘.
 *กรมศิลปากร. เล่มเดิม. หน้า ๕๐.
 *กรมศิลปากร. หน้าเดิม.

จากตัวอย่างข้างบนนี้ เรียงบรรทัดที่ ๕ ผู้อ่านเขาได้ว่า จะต้องไม่ใช่หมายเลข ๔ จะต้องเป็นหมายเลข ๑ หรือ ๒ แต่ไม่สามารถยืนยันแน่ชัดไปได้

ถัดมาถึงบรรทัดที่ ๖ อาจเขาได้ว่า อาจเป็นบรรทัดที่ ๔ และ/หรือที่ไม่ใช่รายการอ้างอิงเกี่ยวกับบรรทัดที่ ๕

ดังนั้น เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวนี้นักท่านจะต้องประสบปัญหาเช่นนี้บ้าง ขอแนะนำให้ใช้ตัวอักษร ก. ข. ... ในกรณีที่เป็นการสนทนาภาษาอังกฤษ

และ a. b. ... ในกรณีที่เป็นการสนทนาภาษาอังกฤษไว้หลังชื่อผู้แต่งที่เหมือนกัน ถ้าท่านอ่านเป็นจะต้องอ้างอิงซ้ำให้ใช้ดังนี้

*กรมศิลปากร ก. โรงละครป๊อปปูล่า. ๒๕๔๐. หน้า ๑๐.
 *กรมศิลปากร ข. โรงละครแห่งชาติ. ๒๕๔๒. หน้า ๕๒.
 *มนตรี ตราโมท. เพลงโหมโรงวันออกจันทร์. ๒๕๒๕. หน้า ๑.
 *กรมศิลปากร ก. คำอธิบายชุดการแสดง. ๒๕๔๔. หน้า ๓๘.
 *กรมศิลปากร ข. เล่มเดิม. หน้า ๕๐.
 *กรมศิลปากร ก. หน้าเดิม.

ท่านคงจะเห็นแล้วว่า การแก้ไขปัญหาดังกล่าว ทำให้ผู้อ่านทราบได้ว่าท่านอ้างอิงเล่มใด

๓. การอ้างอิงแบบท้ายบท (end note citation) การอ้างอิงแบบนี้เป็นการอ้างอิงที่แยกการอ้างอิงไว้คนละส่วนกับเนื้อหาเช่นเดียวกัน โดยใส่หมายเลขกำกับเช่นเดียวกันกับบรรทัด จะต่างกันตรงที่ใส่หมายเลขไล่ต่อเนื่องกันไปจนจบบท จากนั้นเมื่อจบบทจะเขียนกลางหน้ากระดาษว่า การอ้างอิงและลงรายการอ้างอิงไปจนครบหมายเลขที่ปรากฏใน

ตัวอย่าง

กล้วยไม้

กล้วยไม้เป็นพืชใบเลี้ยงเดี่ยวที่มีความสำคัญที่สุดในประเทศไทยเพราะสามารถตัดดอกและทำรายได้ให้กับประเทศปีละหลายร้อยล้านบาท และมีแนวโน้มว่าจะมีการส่งออกเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งมากกว่าไม้ตัดดอกชนิดอื่น กล้วยไม้ตัดดอกที่ปลูกเป็นการค้ามีหลายสกุล หลายชนิดและหลายพันธุ์ ส่วนใหญ่คือสกุลหวายสกุลแวนดา สกุลอาเนเธอร่า สกุลอาแวนนิส สกุลออนซี เดียม สกุลแวนดา สกุลอนดูลา สกุลแคทริยา และสกุลซิมบิเดียม กล้วยไม้สามารถออกดอกได้ตลอดปี และจะออกดอกมากในช่วงฤดูฝน มีอายุได้ ๓-๕ ปี จึงมีการเปลี่ยนต้นใหม่

กล้วยไม้จะพบมากในเขตร้อน และมักเป็นกล้วยไม้กลางแจ้ง ส่วนกล้วยไม้ในเขตอบอุ่นมักเป็นกล้วยไม้ดิน โครงสร้างดอกกล้วยไม้เกือบทุกชนิด ประกอบด้วยกลีบ ชี้นอก 3 กลีบ กลีบข้างใน ๓ กลีบ

สายตรง เกตุมา" ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเจริญเติบโตของกล้วยไม้ได้ดังนี้ ๑. แสงแดด ๒. อุณหภูมิ ๓. ความชื้น ๔. อากาศ ๕. การเคลื่อนที่ของอากาศ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของเพอร์รี่ สตาร์โรสตา

การอ้างอิง

*ควรจิต ชวรมหวิ. เทคโนโลยีการผลิตกล้วยไม้. ๒๕๔๑. หน้า ๑.

*อุไร จิรมงคลการ. กล้วยไม้จริงแท้กว่า. ๒๕๔๑. หน้า ๔๐.

*วิจิตรพงศ์ หวดนุศล. กล้วยไม้ไทย : ดอกทองประดับถิ่น. ๒๕๔๓. หน้า ๘.

*ระพี สาคริก. กล้วยไม้จริงแท้กว่า : วิถีปลูกเลี้ยงและปัญหาอนุรักษ์ธรรมชาติ. ๒๕๓๕. หน้า ๒.

*Pamela J. Baker. *Biology Today : an Issues Approach*. 1996. p. 87.

*สายตรง เกตุมา. เทคโนโลยีการเก็บเกี่ยวของกล้วยไม้. ๒๕๓๑. หน้า ๑-๑๒๐.

*Paul Starosta. *Orchids*. 1998. pp. 1 - 150.

สำหรับการอ้างอิงแบบท้ายบทนี้ อาจทำให้การอ้างอิงมีความผิดพลาดได้ง่ายและมีความยุ่งยากในการตรวจสอบ เพราะอาจจะลืมลำดับที่ของรายการอ้างอิงแต่ละรายการว่ามีรายละเอียดทางบรรณานุกรมอย่างไร ดังนั้น จึงต้องบันทึกรายละเอียดการอ้างอิงแต่ละรายการทันที โดยไม่ต้องรอให้จบบทเสียก่อนจึงให้รายละเอียดการอ้างอิง

อย่างไรก็ตาม ถ้าเตรียมต้นฉบับด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปการประมวลผลคำแล้ว จะมีความสะดวกมากในเรื่องการทำอ้างอิงเชิงบรรณานุกรม และการอ้างอิงท้ายบท เพราะ โปรแกรมเหล่านี้ จะมีคำสั่งเพื่อการนี้ไว้ให้แล้ว

บทส่งท้าย

การอ้างอิงทั้ง ๓ วิธีนี้เป็นวิธีสากลที่นิยมใช้กันแพร่หลาย บางท่านชอบแบบแทรกไปในเนื้อหา เพราะเสร็จสิ้นไปโดยไม่ยุ่งยาก บางท่านอาจชอบแบบเชิงบรรณ เพราะเห็นข้อมูลการอ้างอิงชัดเจนดี ทำให้ไม่ลืมที่จะนำไปเขียนบรรณานุกรม บางท่านอาจจะชอบแบบสุดท้าย คือ การอ้างอิงท้ายบท เพราะไม่ต้องการให้การอ้างอิงไปแย่งเนื้อที่ของเนื้อหา แต่ทุกแบบไม่มีแบบใดดีที่สุด สมบูรณ์ที่สุด หรือแย่ที่สุด จึงอยู่ที่ว่าท่านจะตัดสินใจเลือกใช้แบบใดที่เหมาะสมกับงานวิชาการของท่านและต้นฉบับดีที่สุด

*****

รายการอ้างอิง

กรมการฯ กรุงเทพมหานคร. (๒๕๔๑). การเขียนเอกสารอ้างอิง/บรรณานุกรม. ใน คู่มือ วิทยา
นิพนธ์. หน้า ๑๕๘ - ๑๕๙. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.

จิณทร ฐานธรณีธร. พ.ศ. (๒๕๔๑). หลักและวิธีการทำวิทยานิพนธ์ รายงานประจำภาค และเอกสารวิจัย.

พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย. (๒๕๔๓). คู่มือการพิมพ์วิทยานิพนธ์. พิมพ์ครั้งที่ ๖.

กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

มหาวิทยาลัยบูรพา. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์. (๒๕๔๔). สารนิเทศและการศึกษา

ค้นคว้า. ชลบุรี: ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.

อดุลย์ วิริยเวชกุล, ปรีชา อุปโยคิน และประสิทธิ์ สีระพันธ์. (๒๕๔๑). คู่มือวิทยานิพนธ์. กรุงเทพฯ:

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.

The American Psychological Association. (1994). *Publication Manual of the Psychological Association*. 4th ed. Washington D.C.: The American Psychological Association.

*****

